



## **Clypeus Theologiæ Thomisticæ**

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de  
Eucharistia, de Pœnitentia, de Extrema-Vnctione, de Ordine & de  
Matrimonio

**Gonet, Jean-Baptiste**

**Coloniae Agrippinae, 1671**

Art. II. Vtrum homo non solùm habeat naturalem inclinationem ad  
matrimonium, sed etiam præceptum de usu illius, & quale sit & quos  
obliget tale præceptum?

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77185)

quod illa non sint activa, ut communiter docent Philosophi; Ergo cum etiam relatio omnis activitatis sit expers, non potest assumi. Deo ut instrumentum ad producendam gratiam.

17 Confirmatur: Omne instrumentum ex virtute sibi propria debet habere actionem praevisam per quam fiat capax ut eleveur a causa principali ad producendum eius effectum, ut docent communiter nostri Thomistae in secundo physicorum: Sed quod nullo modo est activum, non potest ex viribus propriis talem actionem praevisam elicere, ut de se constat: Ergo nec assumi a Deo ut instrumentum ad causandam gratiam. Hac ergo solutione praetermissa,

18 Respondet negando Majorem, ut enim recte ait Soto in 4. dist. 26. quaest. 2. art. 3. non semper requiritur, quod Sacramentum gratiam cauter, per suam quidditatem, & per id quod est res & Sacramentum simul sed sufficit quod illam conferat per suam causam efficientem, & per id quod est Sacramentum tantum; subindeque sufficit quod in matrimonio mutus conjugum consensus, qui est causa efficiens illius, & Sacramentum tantum (ut disp. sequenti dicemus) assumatur ut instrumentum ad causandam gratiam Sacramentalem in animis conjugum.

### ARTICULUS II.

*Utrum homo non solum habeat naturalem inclinationem ad matrimonium, sed etiam praeceptum de usu illius, & quale sit, & quos obliget tale praeceptum?*

#### § I.

*Quatuor conclusionibus difficultates istae resolvuntur.*

19 Dico primo, homo naturaliter inclinatur ad matrimonium, ita D. Thomas hic art. 1. in corp.

Probatur ratione quam ibidem insinuat: Sicut homo naturaliter inclinatur ad conservationem sui ipsius, ita etiam, imò magis, ad conservationem propriae speciei; quia bonum speciei est universalius, quam bonum individui: Sed matrimonium est medium necessarium ad conservationem speciei in esse rationali; quia licet per fornicationem, & vagum concubitus, possit species multiplicari & conservari in esse naturali non tamen in esse rationali, eo quod ex simplici fornicatione regulariter, ut plurimum, & per se loquendo sequatur mala educatio proles: Ergo homo habet naturalem inclinationem ad matrimonium, velut ad convenientem speciei suae conservationem & propagationem: Natura enim (inquit S. Doctor in resp. ad 4.) non solum intendit esse in prole sed etiam esse perfectum, ad quod requiritur matrimonium. Unde contraetus matrimonii est de jure naturali, nempe quia naturali instinctu constituitur, ut habetur in principio Digestorum, ubi sic dicitur: *Ius naturae est, &c.* Hinc descendit maris & feminae conjunctio, quam nos matrimonium appellamus. Et in cap. *Ius naturale* dist. 1. sumpto ex Iuliano lib. 5. Etymologiarum cap. 4. sic habetur: *Ius naturale est commune omnium nationum, eo quod ubique in instinctu naturae, non constitutione aliqua, habetur, ut viri & feminae conjunctio.*

A Dico secundo, matrimonium non solum ex inclinatione & instinctu naturae, sed etiam ex praecepto, ita communiter Theologi & philosophi continentia, controversia a nobis docet nullum stare praeceptum de matrimonio.

Probatur breviter conclusio: Media maxime necessaria propter finem maxime necessarium naturae, sicut de praecepto, ut patet in longioribus, quia est maxime necessaria ad conservationem individui a natura intentam, eadem est praeceptum: Sed matrimonium est medium maxime necessarium, propter finem maxime necessarium a natura, scilicet propter propagationem generis humani in esse rationali, ut coheret dictis conclusionibus praecedentibus: Ergo matrimonium non solum ex instinctu & inclinatione naturae, sed etiam ex dicto praecepto.

Dico tertio, praeceptum de matrimonio non esse positivum, sed naturale. Est contra Sotum in 4. dist. 26. quia ubi fatetur quidem dari praeceptum de matrimonio, sed negat quod sit praeceptum naturale.

Probatur primo conclusio ratione fundamentalis: Qui intendit finem, praecipit medium necessarium ad ipsum: Sed natura intendit propagationem generis humani, ut enim propagatio diversum sexum constituit, in specie humana, quod non fecit in Angelis; in coelo enim Angelus & Angelus, ut bellè Tertullianus ait; cum enim Angeli sint incorruptibiles, propagationem non indigent: Ergo natura praecipit matrimonium, quod est medium ad propagationem generis humani necessarium.

Confirmatur: Ideo praeceptum de sumendo cibum, est iuris naturalis, quia finis talis sumptionis, scilicet conservatio individui, intenditur a natura: Atque similiter finis matrimonii, videlicet conservatio speciei humanae in esse rationali, est intentus a natura; imò magis natura eam intendit, quam conservationem individui, quia ut supra dicebamus, bonum speciei est universalius quam bonum individui: Ergo praeceptum de matrimonio est iuris naturalis.

Probatur secundo: Praeceptum de matrimonio non est abrogatum in lege gratiae: Ergo non est praeceptum positivum, sed naturale. Antecedens est certum, & docetur a D. Thomas hic art. 1. Consequentia vero probatur. Nullum est assignabile praeceptum positivum, vel legis naturae, vel legis scriptae, quod non cessaverit in lege evangelica, solum enim naturalia pertineant ad mores, & super naturalia fidei pertinet: Ergo si praeceptum de matrimonio non sit abrogatum in lege gratiae, non est positivum, sed naturale.

Dico quarto, praeceptum de matrimonio pro tempore necessitatis, quo paucitas hominum exigeret ut quilibet generationi vacaret, primo & per se obligaret Rem publicam, & rectores illius, ut nimirum aliquos cogere ad nubendum: Secundario vero obligaret etiam singulos in particulari, ut per matrimonium bono communis convenirent, extra casum vero necessitatis, & quando sufficienter est propagatum genus humanum tale praeceptum nec singulos in particulari, nec ipsam Rem publicam, vel ejus rectores obligat.

Prima pars patet, nam finis matrimonii, nimirum propagatio & conservatio speciei, est bonum commune: Sed & Respublica & ejus rectores per se respiciunt bonum commune: Ergo per se pertinet ad illos spectare curare ut ipsa necessitas ab-

qui matrimonium contrahant, & per ejus usum bono communi propagationis & conservati-  
nis speciei subveniant.

Secunda verò pars hac ratione suadetur: Pro-  
pagatio generis humani est magis necessaria,  
quam defensio Reipublicæ: At singuli in parti-  
culari tenentur Rempublicam tueri in casu ex-  
tremæ necessitatis: Ergo multò magis tenen-  
tur omnes in particulari ad contrahendum ma-  
trimonium in casu necessitatis, ad conservatio-  
nem speciei, & propter bonum commune. Unde  
initio mundi, & post diluvium, præceptum de  
matrimonio singulos in particulari obligabat.  
Nunc verò, sufficienter multiplicato humano  
genere, non est cur dicamus singulos ad matri-  
monium obligari, vel communitatem, aut Prin-  
cipes, ut cogant aliquos ad illud inendum, cum  
ad matrimonium homines per se sint satis pro-  
pensi. Unde Hieronymus Joviniano respondens  
ait: *Dices si omnes virgines fuerint, quomodo subsistet  
mundus? Noli metuere, ne omnes virgines fiant, difficilis  
res est virginitas, & ideo rara.* Ex quo probata ma-  
net tertia pars conclusionis, quæ asserit, extra ca-  
sum necessitatis, & quando sufficienter propa-  
gatum est genus humanum, præceptum de ma-  
trimonio, nec singulos in particulari, nec totam  
Rempublicam, vel rectores ejus obligare; quia  
finis talis præcepti obtinetur per voluntatem  
liberam hominum in particulari. Sicut ego ex-  
cuso for à præcepto elemosynæ respectu alicujus  
pauperis, si aliquis me præveniat, largiendo illi  
elemosynam. Unde S. Thomas hic art. 2. ad 1.  
loquens de præcepto matrimonij ait: *Præceptum  
illud non est revocatum, nec obligat unumquemque nisi  
si illo tempore, quo paucitas hominum exagebat, ut  
quilibet generationi vacaret.*

## §. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò contra primam conclusio-  
nem: Si matrimonium sit ex inclinatione  
naturæ, sequitur quod virginitas & celibatus,  
quæ sunt illi contraria, sint contra inclinatio-  
nem naturæ, & consequenter quid mali; quan-  
doquidem quod est contra inclinationem natu-  
ralem, malum est: Sed hoc dici nequit: Ergo nec  
illud.

Respondetur negando sequelam Majoris, cum  
enim inclinatio naturalis in homine ad matri-  
monium, sit rationalis, tunc solum naturaliter  
inclinat & obligat; quando recta ratio dicit il-  
lud esse necessarium ad conservationem speciei;  
ex quo fit quod virginitas & continentia non  
semper matrimonio sint adversa, sed solum  
quando recta ratio dicit, illud esse necessarium  
ad conservationem speciei; & tunc servare vir-  
ginitatem est illicitum & malum. Quod explica-  
ri potest exemplo inclinationis naturalis quam  
habet homo ad sumendum cibum, eo ipso enim  
quod non sit ad sumendum semper cibum, sed  
solum quando recta ratio dicit illud esse neces-  
sarium ad conservationem individui, abstin-  
entia à cibo, non semper contrariatur sumptioni  
cibi, considerata secundum quod ex inclinatio-  
ne naturæ.

Obijcies secundò contra secundam conclusio-  
nem: Ad propagandum & conservandum alias  
species animalium, sufficit in animalibus incli-  
natio naturalis, cum delectatione: Ergo & in ho-  
mine ad propagationem suæ speciei, subinde-  
que superfluum est, huic inclinationi addere al-  
iquid præceptum de matrimonio.

Respondetur, concessio Antecedente, negando  
consequentiam & paritatem: disparitas est,  
quod homo, non obstante inclinatione naturali  
ad propagandum suam speciem, remanet tamen  
liber ad consentiendum vel dissentiendum tali  
inclinationi; & consequenter ne desit ab usu  
matrimonij, & procreatione liberorū, vel pro-  
pter fecunditatem, vel propter alia incommoda, necessa-  
rium est præceptum de matrimonio & ejus actu.

Dices: Consilia Evangelica non adversantur  
præceptis: Ergo cum detur consilium de virgini-  
tate, ut patet ex illo Apost. 1. ad Corinth. 7. *Con-  
siliū autem do*, nullum potest esse præceptum  
de matrimonio & ejus actu.

Respondetur, concessio Antecedente, negando  
Consequentiam; quia quando matrimonium ca-  
dit sub præcepto (tempore scilicet necessitatis,  
quo paucitas hominum exigeret, ut quilibet ge-  
nerationi vacaret) virginitas non est in consilio;  
& contra quando virginitas est in consilio sicut  
est modò, sufficienter multiplicato humano ge-  
nere, non obligat præceptum de matrimonio.

Obijcies tercio contra tertiam conclusionem:  
Deus dixit primis parentibus Genes. 2. *Crescite  
& multiplicamini, & replete terram:* Sed forma il-  
la loquendi exprimit præceptum de matrimo-  
nio: Ergo datur præceptum positivum de illo.

Respondetur Pererius lib. 4. in Genesim, his  
verbis non exprimi præceptum, sed benedictio-  
nem quandam subjunctam nuptiis, sicut aliis si-  
milibus, quæ brutis præcepti incapacibus dicun-  
tur ibidem versu 22. Verum nihil obstat quomi-  
nus utraque imperativè ut sonant dicta sint, sed  
diversimodè, pro diversâ capacitate hominum  
& brutorum. Unde melius responderetur, verbis  
illis contineri solum declarationem naturalis  
præcepti de matrimonio, non verò præceptum  
positivum de illo; idque non levi conjecturâ  
constare, ex occasione quâ dicta sunt verba illa  
Genes. 1. & iterum post diluvium quando reve-  
ra vigeat naturale præceptum. Adde tamen  
cum Basilio Pontio, declarationem illam ad  
modum benedictionis prolatam fuisse à Deo, ex  
amore erga genus humanum, cujus propagatio-  
nem volebat, ut constet ex sacro textu, ubi sic di-  
citur, *Benedixitque Deus illis, & ait: Crescite & multi-  
plicamini.* Unde Augustinus 14. de civit. cap. 12.  
Nos autem nullo modo dubitamus; secundum benedi-  
ctionem Dei crescere & multiplicari, donum esse nu-  
ptiarum. Et paucis interpositis: *Huic quippe operi  
Dei etiam benedictio subjuncta est.*

Obijcies quartò contra eandem conclusio-  
nem: Omne præceptum naturale, quodcumque  
illud sit, vel continetur in decalogo, vel saltem  
ad aliquod ex præceptis in eo contentis reduci-  
tur: Sed præceptum de matrimonio, neque conti-  
netur inter præcepta Decalogi, neque apparet  
ad quod ex præceptis in eo contentis reduca-  
tur: Ergo non est naturale, sed positivum.

Huic objectioni tripliciter respondent Theo-  
logi: Quidam enim dicunt, præceptum de ma-  
trimonio reduci ad præceptum de amore sui,  
quod est primum ad præcepta decalogi; homo  
enim ex amore sui intendit seipsum conservare,  
eo modo quo potest; cumque non possit perpe-  
tuò se conservare in individuo, intendit conser-  
vare suam speciem. Alii volunt quod reducat  
ad præceptum de non occidendo; sicut enim ille  
qui non succurrit pauperi extreme indigenti, di-  
citur illum occidere, juxta illud Ambrosij: *Si non  
parasti, occidisti*, ita qui in extrema necessitate nō  
contrahit

contrahit matrimonium, propter conservatio-  
nem speciei, occidere dicitur. Alii demum alle-  
runt, praeceptum de matrimonio reduci ad prae-  
ceptum de dilectione proximi, quia conservatio  
speciei, & multiplicatio ejus, veluti pertinet ad  
bonum proximi. Omnes istae sententiae probabi-  
les sunt, licet tertia videatur probabilior.

- 36 Ex dictis intelliges, falsam esse aliquorum sen-  
tentiam, qui docent praeceptum de matrimo-  
nio revocatum fuisse ante diluvium, sufficienter  
multiplicato genere humano, & post diluvium  
iterum fuisse latum, quando Deus dixit Noë &c  
filiis ejus: *Crescite & multiplicamini, & replete ter-  
ram.* Cum enim praeceptum de matrimonio ex  
jure naturali ortum habeat, semper obligavit,  
licet non pro semper, & pro omni differentia  
temporis (quod ceteris praeceptis affirmativis  
commune est) subindeque nunquam fuit revo-  
catum, licet aliquando ejus obligatio cessaverit,  
quando nimirum sufficienter multiplicatum  
fuit genus humanum, & post diluvium rursus  
obligare coeperit, quia tunc adfuit necessitas  
propagandi genus humanum.

- 37 Querunt hic aliqui, an in casu quo periculum  
esset, ne genus humanum periret, tenerentur  
Monachi, non obstante votorum obligatione,  
ad contrahendum matrimonium? Cui quæstioni  
Soto & Victoria affirmativè respondent: Si e-  
nim (inquiunt) tempore necessitatis Religiosi  
tenerent defendere Rempublicam, a fortiori &  
propagare genus humanum per matrimonium;  
quandoquidem hæc propagatio est magis ne-  
cessaria, quam defensio Reipublicæ. Alii verò  
cum Petri & Ledesma negativè respondent, hoc  
ducti fundamento. Præceptum de matrimonio  
obligat quidem in extrema necessitate omnes  
qui possunt subvenire tali necessitati, sed non  
illos quibus hoc non licet, quales sunt voto so-  
lemni religionis impediti: sicut enim extra tem-  
pus extremæ necessitatis, potest quis absolute  
tradere totam suam substantiam pauperibus, &  
si postea fuerit extrema necessitas, excusatur à  
præcepto elemosynæ. Ita similiter extra casum  
necessitatis extremæ speciei humanæ propaga-  
ndæ, possunt aliqui se totos Deo absolute per vo-  
ta solemnia consecrare, & si postea adesset ex-  
trema necessitas contrahendi matrimonium,  
excusarentur ab ejus præcepto. Neque exem-  
plum de obligatione eorum ad defendendum  
Rempublicam, oppositum concludit; defensio  
siquidem Reipublicæ non est contra eorum  
professionem, sicut usus matrimonii adversatur  
totali eorum consecrationi Deo. Qui modus di-  
cendi videtur probabilior. Verum hic casus  
plane metaphysicus est, unde in ejus resolutio-  
ne diutius immorari non expedit.

### ARTICULUS III.

*Utrum polygamia, seu uxorum sub uno viro  
pluralitas, sit contra finem matrimonij,  
subindeque contra legem naturæ?*

#### §. I.

*Quibusdam præmissis referuntur sententiae.*

- 38 Notandum primum ex D. Thoma infra quæst.  
65. art. 1. in corp. quod illa actio dicitur es-  
se contra legem naturæ, quæ non est conveniens

fini debito quem natura principaliter vel le-  
galem intendit, vel quia omnino imposset ca-  
nem (ut nimia superfluitas vel defectus con-  
stitutionis impedit salutem corporis, quæ est prin-  
cipalis finis conjugationis, & bonam ita modum  
in negotiis exercendis, quæ est finis ejus se-  
cundarius) vel quia facit difficilem aut minus de-  
centem pervectionem ad finem principalem vel se-  
cundarium; sicut inordinata comestio quantum  
ad tempus indebitum, aliquando nocet corpo-  
ris sanitati, licet eam non omnino destruat.

Notandum secundò ex eodem S. Doctore  
idem matrimonium triplicem finem habere, scilicet  
num principalem, scilicet proles procreationem  
& educationem, qui quidem finis competet so-  
mini secundum naturam sui generis, unde & a-  
liis animalibus est communis, ut dicitur Ethic.  
Alio secundarium, qui consistit in mutuo obse-  
quio, in communicatione bonorum & operum  
inter conjuges; & hinc in solis hominibus, non  
verò in aliis animalibus reperitur. Denique ma-  
trimonium, ut est inter fideles nova legalium  
finem nobiliorem & præstantiorem habet, nem-  
pe significationem conjunctionis Christi cum  
Ecclesia, sub qua ratione habet quod sit Sacra-  
mentum novæ legis, à Christo institutum ad  
significandam & repræsentandam ineffabilem  
sanctam unionem juxta illud Apostoli ad Eph. 5.  
*Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in  
Christo & in Ecclesia. Primum sive inquit S. Doctore  
respondet matrimonio hominum, inquantum est  
secundum, inquantum est hominibus, inquantum est  
fidelibus.*

His prænotatis, antequam referamus senten-  
tias, & veriores seu probabiliores eligamus,  
duo adhuc præsupponenda sunt, in quibus omnes  
Theologi conveniunt. Primum est, pluralitatem  
viri sub una uxore, esse contra legem natu-  
ræ, cum sit contra utrumque matrimonij finem,  
primarium & secundarium. Contra primarium  
quidem, qui est proles procreatio & educatio,  
quia diversorum virorum heterogenia seminum  
mixtio, vel potius impedit procreationem pro-  
lis (ut constat in meretricibus, quæ ob hujusmo-  
di diversorum seminum mixtionem steriles effi-  
ciuntur) vel incertam reddit prolem, ex parte  
patris, cui potissimum educanda proles cura in-  
cumbit. Contra secundarium vero, qui est pa-  
cifica familiarum gubernatio; quia pax & tranqui-  
litas familiarum, sub gubernationum pluralitate ser-  
vari nequit. Unde nullam unquam legem vel consue-  
tudinem permissum fuit, unam mulierem habere  
plures viros, ut ait S. Thomas art. citato ad 7.  
& 3. contra Gentes cap. 124. & illius expedit  
Augustinus libro de bono conjugali cap. 17. his  
verbis: *Non sicut uni viro plures habere debent uxores,  
ita a uni femina plures viros, nec prout gignitur  
sunt, si forte illa parere posset, ille generare non posset.*  
Occulta enim lege natura amant singularitatem,  
quæ principatur. Et paulo post: *Quidam sunt pauci  
mariti viri, nullam legem servasse san-  
ctam; plures autem feminas una viro legem con-  
trahunt.*

Secundum quod omnes et certum supponunt,  
est, non solum pluralitatem virorum sub una uxore,  
sed etiam pluralitatem uxorum sub uno viro,  
repugnare fini quem matrimonium habet in lege  
Evangelicæ; quia cum carnis unitatem tollat, illa  
tamque in plures dividat, significare & repræse-  
tare nequit conjunctionem Christi cum Ecclesia,  
quæ est una. Unde S. Thomas 4. contra Gentes  
cap.